

מדינת ישראל משרד החינוך

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: קיץ תשס"ח, 2008
מספר השאלון: 573,057203
נספח: מדרש תמונה

גאוגרפיה

2 יחידות לימוד

כחלק של בחינה מפוצלת ב-3 או ב-5 יחידות לימוד

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעתיים.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
- פרק ראשון – גאוגרפיה של ארץ-ישראל (תכנית הלימודים הישנה) – (28×2)
או
פרק שני – גאוגרפיה של ארץ-ישראל (תכנית הלימודים החדשה) –
גאוגרפיה ופיתוח הסביבה) – (28×2
- פרק שלישי – גאוגרפיה של המזרח התיכון על סף המאה ה-21 – (22×2) – 44 נקודות
סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש:
- (1) **אטלס משנת 1993 ואילך**: אטלס אוניברסיטאי חדש (הוצאת יבנה)
אטלס כרטא – פיזי, מדיני, חברתי, כלכלי
אטלס כרטא אוניברסלי
- שים לב:** אין להשתמש באטלס גיאוגרפי יבנה, הכולל את המילון למונחי הגיאוגרפיה.
אין להשתמש באטלס המזרח התיכון.
- (2) אטלס ישראל החדש.
- (3) מפה של ארץ-ישראל 1:250,000.
- (4) מפה גיאולוגית של ארץ-ישראל 1:250,000 או 1:500,000.

ד. הוראה מיוחדת: כדי להמחיש את תשובותיך היעזר בסרטונים, חתכים וגרפים, לפי הצורך.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיטה" בראש כל עמוד טיטה. רישום טיטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – גאוגרפיה של ארץ-ישראל (תכנית הלימודים הישנה)

(56 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-7 (לכל שאלה – 28 נקודות; מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

שים לב: אם בחרת לענות על שאלות בפרק זה על פי **תכנית הלימודים הישנה**,
אינך רשאי לענות על שאלות בפרק הבא (השני) על פי **תכנית הלימודים החדשה**.

1. השרון

א. תאר שני מאפיינים פיזיים שונים של השרון, מבין הארבעה שלפניך. (12 נקודות)

- קרקעות
- מבנה טופוגרפי
- אקלים
- מערכת הניקוז

ב. הסבר כיצד השפיע אחד המאפיינים שתיארת בסעיף א על התפתחות המערכת

היישובית בשרון בעבר. (6 נקודות)

ג. בעשורים האחרונים חלו ביישובי השרון שינויים חברתיים וכלכליים.

תאר שני שינויים כאלה, והסבר אותם. (10 נקודות)

2. יצוא תעשייתי

א. עיין בגרפים שלפניך, ותאר את מגמת היצוא ואת היסק היצוא של כל אחד מסוגי התעשייה המוצגים בהם. (6 נקודות)

- ב. הסבר שלושה גורמים למגמות היצוא של התעשייה בישראל. (12 נקודות)
- ג. ציין שני אזורים בארץ שבהם יש ריכוז של תעשייה עילית (היי-טק), והסבר שני גורמי מיקום של כל אחד ממרכזים אלה (סה"כ – ארבעה גורמים). (10 נקודות)

3. זיהום אוויר

קרא את הקטע שלפניך, וענה על הסעיפים א-ג שאחריו.
כיום מואץ בארץ החיפוש אחרי מקורות אנרגיה מתחדשים, שיחליפו את דלקי המאובנים (הדלקים הפוסיליים). כבר לפני שנים רבות הכירו בתלות של החברה המתועשת בדלקי מאובנים, אך רק לאחרונה החלו מדענים להבין את ההשפעות מרחיקות הלכת של השימוש בהם על הסביבה ועל בריאותם של אנשים.
דלקי מאובנים משמשים לצרכים רבים – לתחבורה, לתעשייה, לייצור חשמל ועוד. הזיהום הנוצר משימוש בהם, בעיקר באזורים צפופים, פוגע בכלכלה, בדפוסי אקלים עולמיים, במערכות אקולוגיות ובבריאותם של בני אדם.

- א. הסבר שניים מהמושגים בקטע המסומנים בקו. (8 נקודות)
- ב. תאר בהרחבה שניים מהנזקים שמוזכרים בקטע. (12 נקודות)
- ג. לפניך רשימה של שלושה אזורים בארץ, שבהם זיהום האוויר חמור במיוחד.
- תל אביב
- אשדוד
- רמת חובב
- בחר באחד מהם, והסבר מדוע זיהום האוויר חמור במיוחד באזור שבחרת. (8 נקודות)

4. אטלס ישראל – אזור בית שאן

- א. עיין במפות ובתצלום האוויר של אזור בית שאן בשנים 1880, 1937 ו-1990 (מפות א-ד) בעמודים 80-81 באטלס ישראל החדש.
תאר שלושה שינויים שחלו באזור בשנים 1880-1990. (12 נקודות)
- ב. ציין שני יתרונות של האזור שהביאו לפיתוחו, ושני חסרונות שמקשים על פיתוחו. (16 נקודות)

5. ים המלח

- א. ים המלח הוא הנקודה הנמוכה ביותר ביבשה.
תאר את התהליך הגאולוגי שיצר אותו. (10 נקודות)
- ב. בשנים האחרונות נוצרים "בולענים" באזור ים המלח.
הסבר כיצד הם נוצרים, ותאר נזק כלכלי אחד שתופעה זו גורמת. (18 נקודות)
- /המשך בעמוד 5/

6. חיפה – מדרש תמונה

- עיינ בנספח בתמונות א-ד של העיר חיפה, וענה על הסעיפים א-ג.
- א. ציין ארבעה שימושי קרקע עיקריים הנראים בתמונות. (8 נקודות)
- ב. הסבר כיצד שני שימושי קרקע הנראים בתמונות תומכים זה בזה. (10 נקודות)
- ג. עיין בתמונה ג, והסבר שתי בעיות שעלולות להיגרם בשל שימושי הקרקע שבתמונה. (10 נקודות)

שים לב!

שאלה 7 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר "היישוב הקהילתי בין כפר לפרבר" מאת לביאה אפלכאום ודוד ניומן, מהספר **תמורות בגאוגרפיה של ישראל – גלעין ושוליים**.

7. מאמר – "היישוב הקהילתי בין כפר לפרבר"

- א. ציין שני גורמים שהביאו להקמת יישובים קהילתיים רבים בישראל מאז שנות ה-70 של המאה ה-20. (6 נקודות)
- ב. תאר שני הבדלים בין יישובים קהילתיים חדשים ובין יישובים כפריים ותיקים. (11 נקודות)
- ג. תאר שני הבדלים בין יישוב קהילתי שהוקם ביוזמה פרטית ובין יישוב קהילתי שהקימה המחלקה להתיישבות של הסוכנות. (11 נקודות)

פרק שני – גאוגרפיה של ארץ-ישראל
(תכנית הלימודים החדשה – גאוגרפיה ופיתוח הסביבה) (56 נקודות)

שים לב: אם בחרת לענות על שאלות בפרק זה על פי **תכנית הלימודים החדשה**,
אינך רשאי לענות על שאלות בפרק הקודם (הראשון)
על פי **תכנית הלימודים הישנה**.

ענה על שתיים מהשאלות 8-14 (לכל שאלה – 28 נקודות; מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

8. ספר המדבר – מפגש בין אקלים ים תיכוני לאקלים מדברי
ספר המדבר בארץ-ישראל הוא אזור המפגש שבין האקלים הים תיכוני לאקלים המדברי.
באזור זה עובר קו הבצורת (קו 200 מ"מ משקעים).
א. הסבר את הסיבה הגאוגרפית לכך שאזור המפגש נמצא בשטחה של ארץ-ישראל.
(6 נקודות)
ב. תאר שני מאפיינים של האקלים המדברי ושני מאפיינים של האקלים הים תיכוני
בישראל (סה"כ – ארבעה מאפיינים). (12 נקודות)
ג. הסבר כיצד השפיעו מאפייני האקלים של אזור המפגש על הפעילות האנושית בעבר
ובהווה. (10 נקודות)

9. סילוק פסולת
א. קרא את הקטע שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.
בשני העשורים האחרונים הוקמו בנגב כמה אתרי סילוק פסולת, והוא הפך לאזור קליטת
הפסולת הלאומי של ישראל. דבר זה עורר לא פעם מחאה של תושבי הנגב ושל ארגונים
לשמירה על איכות הסביבה, הטוענים שזוהי פשוט מדיניות של "NIMBY". כיום נמצאים
בנגב שני אתרי הפסולת הביתית המוצקה הגדולים בישראל – אפעה (מדרום לערד) וגני
הדס (מצפון לבאר שבע). ברמת חובב נמצא האתר הארצי לסילוק פסולת מסוכנת, ובקריה
למחקר גרעיני בדימונה נמצא האתר לקליטת פסולת רדיואקטיבית.

- הסבר שניים מהמושגים בקטע המסומנים בקו. (8 נקודות)
ב. הבא שני נימוקים לעמדת התומכים בהעברת אתרי סילוק פסולת לנגב.
(10 נקודות)
ג. הבא שני נימוקים לעמדת המתנגדים להעברת אתרי סילוק פסולת לנגב.
(10 נקודות)

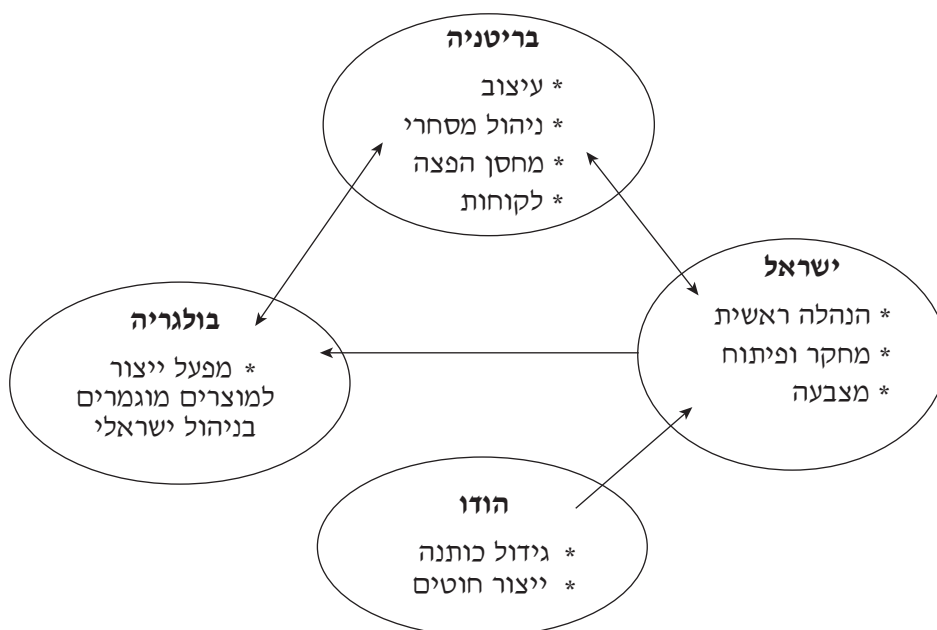
10. גלובליזציה והשפעתה על המשק בישראל

תעשיית הטקסטיל וההלבשה בישראל עברה בעשורים האחרונים שינויים של מבנה, מיקום, ארגון ועוד.

א. הסבר שתי סיבות לשינויים האלה. (14 נקודות)

ב. לפניך איור של מבנה חברת הטקסטיל הישראלית "דלתא" בשנת 2001.

הסבר את גורמי המיקום של שניים מהתפקודים הנראים באיור. (14 נקודות)

11. פיזור אוכלוסייה וערים חדשות

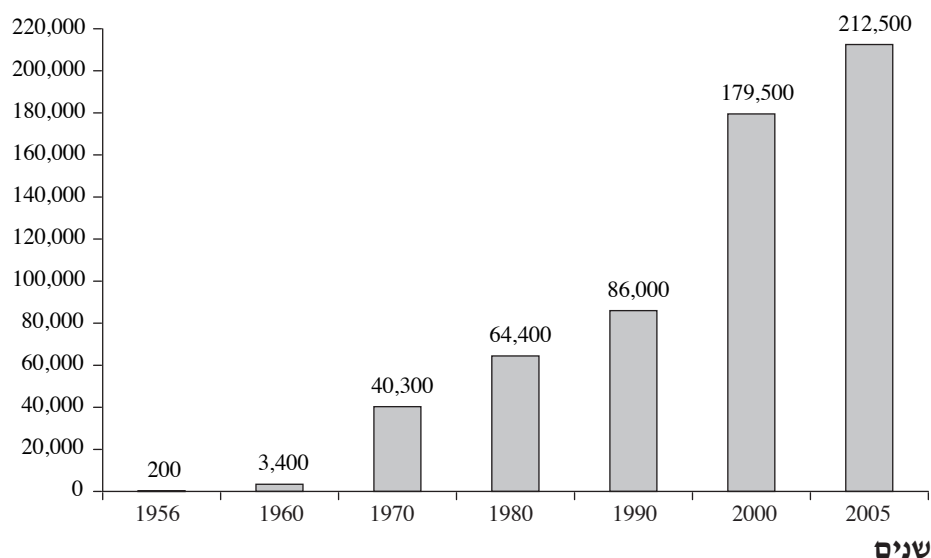
אשדוד נוסדה כעיר פיתוח בשנת 1956, במסגרת מדיניות כוללת של פיזור אוכלוסייה. כיום היא העיר החמישית בגודלה בארץ.

א. הסבר שתי מטרות של תכניות לפיזור האוכלוסייה בישראל. (10 נקודות)

ב. בגרף שלפניך נתונים על אוכלוסיית אשדוד ב-50 השנים האחרונות.

על פי הגרף, פרט את מגמות השינוי בגודל האוכלוסייה, והסבר שני גורמים להתפתחות העיר. (12 נקודות)

אוכלוסייה

ג. ציין שתי דרכים שבאמצעותן אפשר לפתח אזורים שוליים בארץ. (6 נקודות)

12. גבולות מדינת ישראל ב-60 שנותיה

א. בתכנית החלוקה משנת 1947 הוצע לקבוע בארץ-ישראל גבולות למדינה יהודית, למדינה ערבית ולשטח בין-לאומי.

מה היו השיקולים שהשפיעו על קביעת הגבולות של אזורים אלה?
(12 נקודות)

ב. ציין שני אירועים שהשפיעו על קביעת גבולות המדינה מאז הקמתה.
מה היה השינוי בגבולות המדינה בעקבות כל אחד מאירועים אלה?
(16 נקודות)

13. חיפה – מדרש תמונה

עיין בנספח בתמונות א-ד של העיר חיפה, וענה על הסעיפים א-ג.

א. ציין ארבעה שימושי קרקע עיקריים הנראים בתמונות. (8 נקודות)

ב. הסבר כיצד שני שימושי קרקע הנראים בתמונות תומכים זה בזה. (10 נקודות)

ג. עיין בתמונה ג, והסבר שת בעיות שעלולות להיגרם בשל שימושי הקרקע שבתמונה.
(10 נקודות)

שים לב!

שאלה 14 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר "בצורת בישראל" מאת ניר רן, שהתפרסם במקראה האינטרנטית באתר מפמ"ר גאוגרפיה.

14. מאמר – "בצורת בישראל"

א. הסבר את המושג "בצורת הידרולוגית", על פי המאמר.

הסבר גם אחד מהמושגים: "בצורת חקלאית", "בצורת אקלימית".
(8 נקודות)

ב. תאר את השפעת הבצורת על אוכלוסיית ארץ-ישראל **בעבר**, והסבר שת סיבות להשפעה זו. (10 נקודות)

ג. הסבר כיצד בצורת גורמת למדבור ולפגיעה במאגרי המים. (10 נקודות)

פרק שלישי – גאוגרפיה של המזרח התיכון על סף המאה ה-21

(44 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 15-19 (לכל שאלה – 22 נקודות; מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

15. כלכלת מצרים

- א. תאר שלושה קשיים בפיתוח כלכלת מצרים. (6 נקודות)
- ב. ציין ארבעה ענפי כלכלה עיקריים במצרים. (4 נקודות)
- ג. בחר בשניים מענפי הכלכלה שצינת בסעיף ב. הסבר מדוע כל אחד מהם התפתח במצרים, ותאר את התרומה של כל ענף לפיתוח המדינה. (12 נקודות)

16. ערים ועיור

- א. בטבלה שלפניך נתונים על אוכלוסיית הערים הגדולות בשלוש מדינות במזרח התיכון.

המדינה	העיר הגדולה במדינה (במיליונים)	העיר השנייה בגודלה (במיליונים)	העיר השלישית בגודלה (במיליונים)
מצרים	קהיר – 15.75	אלכסנדריה – 3.5	פורט סעיד – 0.5
עירק	בגדד – 5.5	מוסול – 1.1	בצרה – 1.0
טורקיה	איסטנבול – 10.5	אנקרה – 3.1	איזמיר – 2.2

- על פי הטבלה, מהו המדרג העירוני המשותף לשלוש המדינות? (4 נקודות)
- ב. הסבר שתי סיבות להיווצרות מדרג זה במדינות המזרח התיכון, ותאר שתי השפעות של המדרג על ערים במזרח התיכון. (12 נקודות)
- ג. לפניך רשימה של ערים מודרניות שהוקמו או התפתחו במזרח התיכון בעשורים האחרונים:

- ערי "העמק החדש" במצרים
- כוויית סיטי
- אנטליה בטורקיה

בחר בשתיים מהן, וכתוב סיבה אחת להקמת כל אחת מהערים שבחרת או להתפתחותן. (6 נקודות)

17. מקורות מים חדשים

בטבלה שלפניך נתונים על מתקני התפלת מים בעולם בתחילת 2005.

**מאה מתקני התפלת המים הגדולים בעולם
(2005)**

האזור בעולם	מספר מתקני התפלה (פועלים או מתוכננים)
המזרח התיכון וצפון אפריקה (ללא איראן)	69
אמריקה הצפונית והדרומית (כולל האיים הקריביים)	19
אסיה (ללא המזרח התיכון)	8
אירופה	3
אוסטרליה	1

- א.** הסבר שתי סיבות לכך שרוב מתקני ההתפלה הגדולים בעולם נמצאים במזרח התיכון. (8 נקודות)
- ב.** ציין מהו האזור במזרח התיכון שבו מרוכזים רוב מתקני ההתפלה, והסבר מדוע הם נמצאים באזור זה. (4 נקודות)
- ג.** ציין שתי דרכים נוספות לניצול מקורות מים חדשים ו/או מסורתיים במזרח התיכון, והסבר יתרון וחיסרון של כל אחת מהדרכים. (10 נקודות)

18. נדידה והגירה

- א.** הסבר מהי נדידה ומהי הגירה. בתשובתך הצג שני הבדלים ביניהן. (10 נקודות)
- ב.** הבא דוגמה לאזור אחד במזרח התיכון, שבו מתרחשים תהליכי נדידה, ודוגמה לאזור שבו מתרחשים תהליכי הגירה. (4 נקודות)
- ג.** תאר שני שינויים שחלים באורח החיים של הנוודים במזרח התיכון מאמצע המאה ה-20, והסבר מה גורם לכל אחד מהם. (8 נקודות)

שים לב!

שאלה 19 מיועדת לתלמידים שקראו את המאמר "טורקיה במאה ה-20: בין מערב למזרח", מאת א' ליאל, מהספר **המזרח התיכון בפתח המאה ה-21 – מבחר מאמרים בגאוגרפיה לחטיבה העליונה**.

19. מאמר – "טורקיה במאה ה-20: בין מערב למזרח"

- א.** כיצד השפיע משבר האנרגיה בשנות ה-70 של המאה ה-20 על יחסי טורקיה עם העולם הערבי באותו עשור? (6 נקודות)
- ב.** איזה שינוי התרחש ביחסי טורקיה עם העולם הערבי בשנות ה-80 של המאה ה-20, ומה גרם לו?
כיצד השפיע שינוי זה על היחסים עם ישראל?
(9 נקודות)
- ג.** למה התכוון שר המדינה הטורקי כאשר אמר בשנת 1990: "להם [סוריה ועירק] יש טילים ולנו יש מים"? (7 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח: חיפה – מדרש תמונה

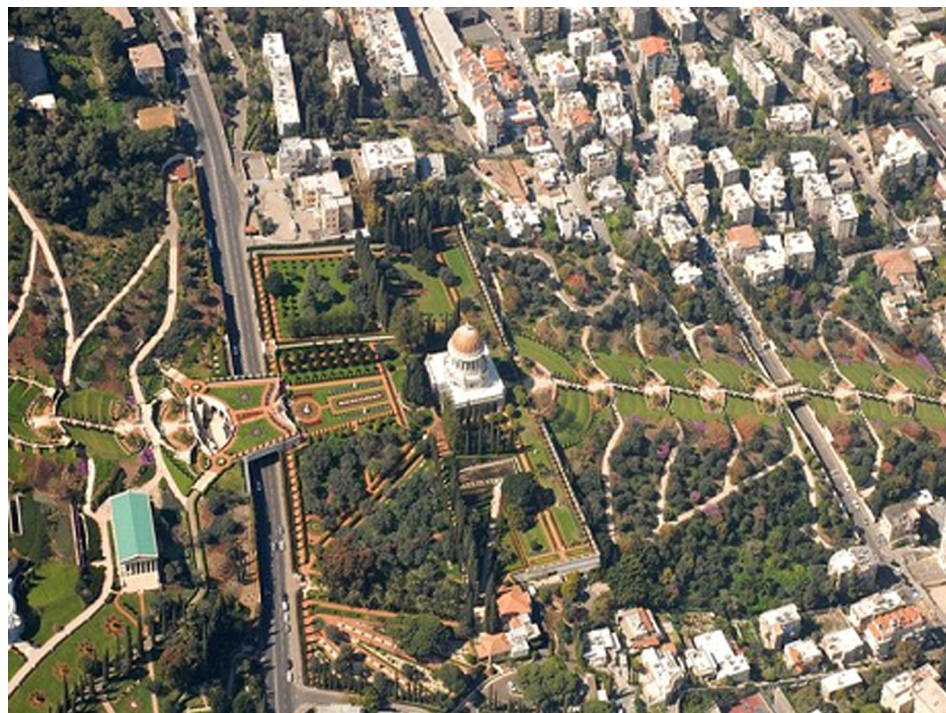
الملحق: حيفا – تحليل صورة

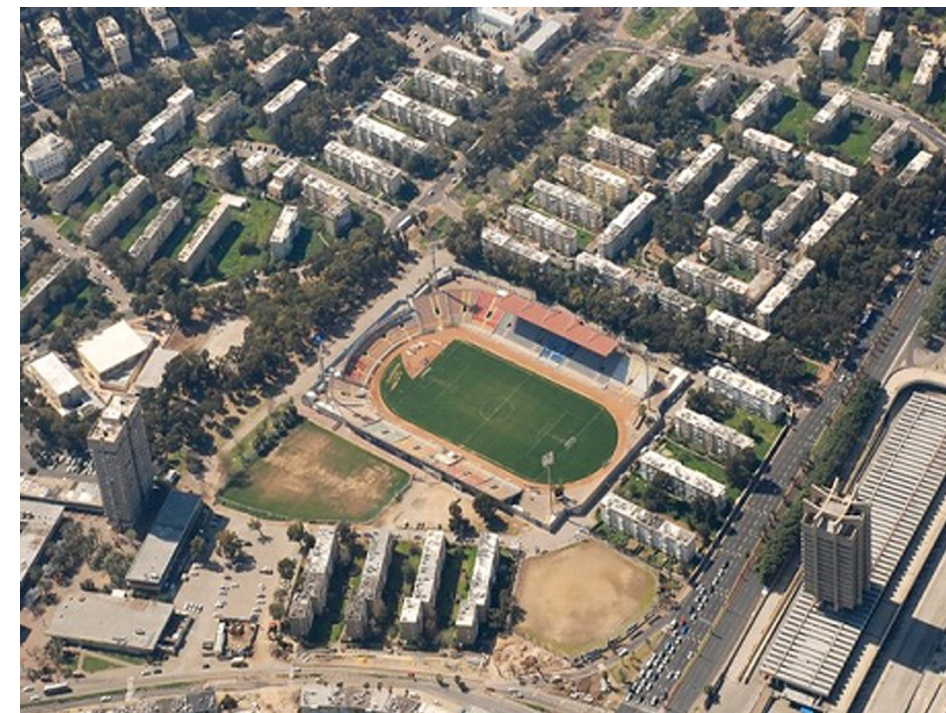
תמונה ב
الصورة "ب"

תמונה א
الصورة "أ"

תמונה ד
الصورة "د"

תמונה ג
الصورة "ج"